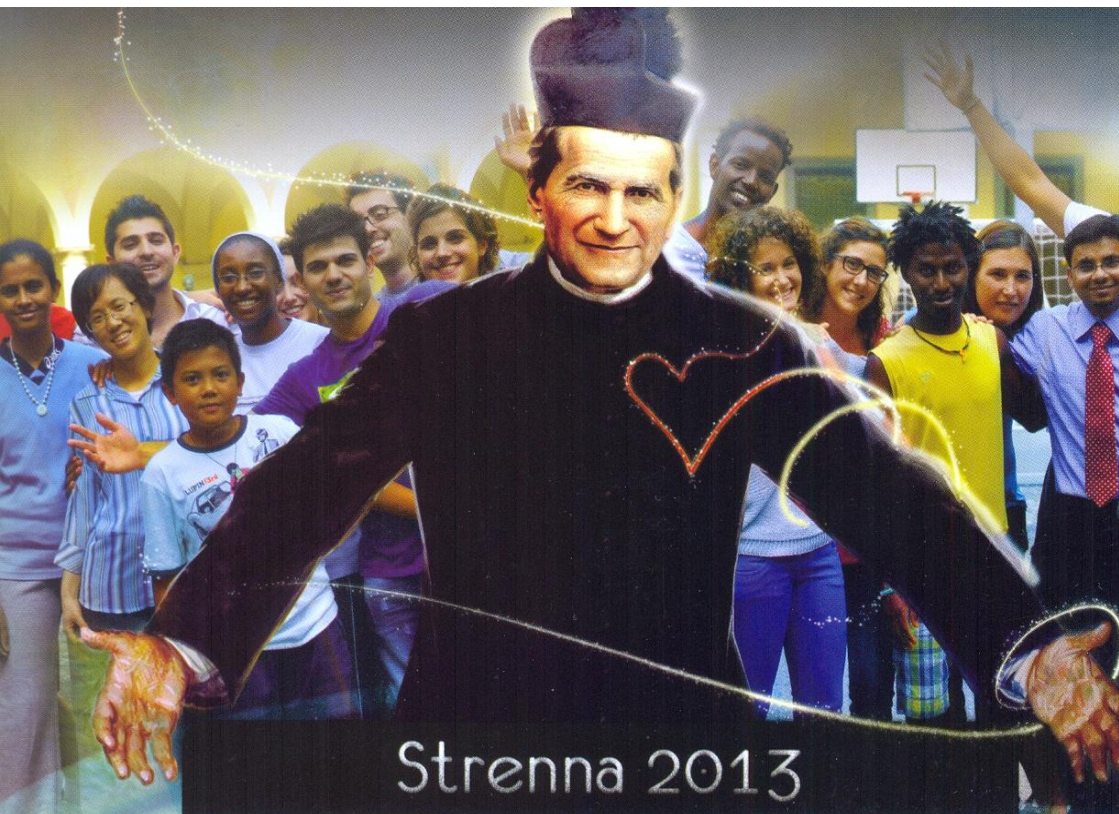

Don Pascual Chávez Villanueva

HLAVNÍ PŘEDSTAVENÝ

*Po vzoru Dona Boska vychovatele
pedagogikou dobroty
nabízíme mladým
evangelium radosti*

Heslo 2013

„Radujte se v Pánu vždycky, znovu říkám, radujte se!“ (Fp 4,4)

Po vzoru Dona Boska vychovatele pedagogikou dobroty nabízíme mladým evangelium radosti

překlad: P. Ladislav Heryán SDB

Obsah:

Úvod	4
Znovu objevit preventivní systém	4
Znovu o „poctivém občanu“ a „dobrém křesťanovi“	7
Vrátit se k mladým s větší odborností	11
Výchova srdcem	13
Konkrétní závazky pro salesiánskou rodinu:	14
1. Evangelium radosti	14
2. Pedagogika dobroty	15
3. Výchova je záležitost srdce	16
4. Formace poctivého občana a dobrého křesťana	17
5. Salesiánský humanismus	17
6. Preventivní systém a lidská práva	18
7. Co je třeba si přečíst	19
Závěr	20
Když sis myslela, že se nedívám	22

Draží bratři a sestry Salesiánské rodiny,

druhý rok tříleté přípravy na dvousté výročí narození Dona Boska bude zaměřen na jeho pedagogiku. V roce 2012 jsme soustředili pozornost na jeho životní příběh a snažili se lépe pochopit, jak byl celý jeho život ovlivněn přednostní láskou k mládeži. K tomuto cíli upřel všechny své síly právě proto, že v tom rozpoznal poslání, jež mu světil Bůh.

V roce 2013 se budeme snažit prohloubit záměr výchovy Dona Boska: co chtěl mladým nabídnout a jakou metodu použil k otevření jejich srdcí, aby získal jejich důvěru a mohl budovat silné osobnosti z lidského i křesťanského hlediska. Konkrétně vzato, chceme se *přiblížit k Donu Boskovi jako vychovateli*. Jde tedy o prohloubení preventivního systému a jeho aktualizaci, a právě to je tématem Hesla 2013.

Náš přístup ani tentokrát nebude přístupem pouze intelektuálním. Jistě je zapotřebí prohloubeného studia salesiánské pedagogiky a její aktualizace podle vnímání a požadavků dnešní doby. Společenské, ekonomické, kulturní, politické i náboženské kontexty, ve kterých dnes prožíváme povolání a konáme salesiánské poslání, se hluboce proměnily. Pro charismatickou věrnost našemu otci Donu Boskovi je však stejně nezbytné ztotožnit se s obsahem a metodou jeho výchovné a pastorační nabídky. V kontextu dnešní společnosti jsme povolání být svatými vychovateli jako on tím, že jako on darujeme svůj život a budeme pracovat s mladými a pro mladé.

Znovu objevit preventivní systém

Jestliže znovu přemýšlíme nad výchovnou zkušeností Dona Boska, jsme povoláni ji i dnes věrně uvádět do života. Jistě, všichni jsme přesvědčeni, že se preventivní systém díky některým zvláštním výrazům a interpretacím evidentně jeví jako „dobový“, svázaný se světem, který již neexistuje; vždyť co „revolucí“ na pedagogické, psychologické, náboženské, politické, kulturní, filosofické, technologické a demografické úrovni ve 20. století proběhlo, a svět se

již stal „globální vesnicí“. Je proniknut neustálými mediálními globalizujícími inovacemi, které ovlivňují všechny kultury planety. Způsob myšlení se zdá být poznamenán dříve neslýchanými kritérii produktivity, účinnosti, kalkulace a vědecké racionality. V tomto interpretačním rámci společenských jevů se tedy mnohé předešlé interpretační kategorie jeví jako překonané.

Abychom preventivní systém aktualizovali správně, spíše než hned myslet na programy, formulace nebo pro každou dobu platné obecné „slogany“, se dnes budeme snažit o dějinné pochopení metody Dona Boska. Víme, že zvláštní hodnocení situací vedla k základním pojetím a ke zpracování teologických, antropologických, pastoračních a pedagogických metod, které se mu pro mladé lidi jeho doby zdály vhodné. Toto pochopení v kontextu dějin nám napomůže jeho zkušenost neizolovat, nýbrž ji s jejími principy a prostřednictvím nových způsobů aplikovat. Konkrétně jde o analýzu toho, v čem se činnost Dona Boska pro mladé, lid, církev, společnost a řeholní život odlišovala a v čem se lišil i jeho způsob výchovy mládeže v první sváteční oratoři, v malém valdockém semináři, způsob výchovy salesiánských i nesalesiánských kleriků a misionářů. Je jasné, že již v první oratoři v Pinaridho domě byly v zárodku přítomny některé důležité prvky, jejichž platnost Don Bosco následně prohloubil v komplexní humanisticko-křesťanské syntéze. Jsou to:

- a) pružná struktura (tj. způsob, jak si Don Bosco představuje oratoř) jako prostředek komunikace mezi církví, městskou společností a mladými z lidových vrstev;
- b) úcta k lidovému prostředí a jeho doceňování;
- c) náboženství jako základ výchovy podle učení katolické pedagogiky, jež si osvojil v prostředí kněžského konviktu;
- d) dynamické propojení náboženské formace a lidského rozvoje, katechismu a výchovy; jinými slovy: soulad mezi výchovou a výchovou k víře (integrace víry a života);
- e) přesvědčení, že vzdělání je podstatným prostředkem k osvětlení mysli;

- f) výchova, stejně jako katecheze, která probíhá ve všech svých formách i přes nedostatek času a zdrojů: vyučování čtení a psaní u těch, kteří nikdy neměli jinou možnost vzdělání, hledání pracovních příležitostí, asistence během týdne, rozvoj dovedností činností v rámci různých spolků a sdružení atd.;
- g) plná zaměstnanost a kvalitní využití volného času;
- h) laskavost jako výchovný styl i jako styl křesťanského života obecně.

Metoda, v určitém momentu pojmenovaná jako **preventivní systém**, se tak z jeho osobní zkušenosti stane „systémem“, zveřejněným a prezentovaným jako metoda univerzální. Don Bosco jej nabízel a chtěl, aby byl používán pro výchovu a převýchovu mladých z nejrůznějších skupin.

Jak je známo a jak o tom hovoří dokument *Charta identity Salesiánské rodiny*, preventivní systém „shrnuje pedagogickou moudrost Dona Boska a představuje prorocké poselství, které on sám zanechal svým dědicům a celé církvi. Je duchovní a výchovnou zkušeností, která se zakládá na rozumu, náboženství a laskavosti.

Rozum zdůrazňuje hodnoty křesťanského humanismu, jakými je hledání smyslu v práci, studiu, přátelství, veselosti, zbožnosti, svobodě spojené s odpovědností, v souladu mezi lidskou a křesťanskou moudrostí.

Náboženství znamená vytvářet prostor pro spasitelnou milost, pěstovat touhu po Bohu, napomáhat setkání s Kristem Pánem, které dává plný smysl životu a naplňuje touhu po štěstí, postupně se zapojovat do života a do poslání církve.

Laskavost vyjadřuje skutečnost, že k navázání účinného výchovného vztahu mladí nejen potřebují být milováni, ale potřebují vědět, že je někdo miluje; je to zvláštní typ vztahu a je to láska, která probouzí energii v srdci mladých lidí a uzrává v nich až ke schopnosti obětování.

Rozum, náboženství a laskavost jsou dnes více než kdy dříve nezbytnými prvky výchovné činnosti a vzácným kvasem, který oživuje

společnost, aby byla více lidská a odpovídala očekáváním nových generací.“¹

Jestliže jsme správně poznali to, co nám bylo předáno z minulosti, je třeba uplatnit velkou intuici a základní prvky preventivního systému přetlumočit do současnosti. Je zapotřebí modernizovat principy, pojmy a původní směrnice a na teoretické i praktické rovině reinterpretovat jak *základní velké ideje*, které všichni známe (větší sláva Boží a spása duší; živá víra, pevná naděje, teologicko-pastorační láska; dobrý křesťan a poctivý občan; veselost, studium a zbožnost; zdraví, studium a svatost; zbožnost, mravnost, kultura, civilizace; evangelizace a civilizování...), tak *hlavní metodické směrnice* (aby nás mladí milovali a ne aby se nás báli; rozum, náboženství, laskavost; otec, bratr, přítel; rodinný duch především při rekreaci; získat srdce; vychovatel „zasvěcený“ dobru svých žáků; široká možnost skákat, běhat a libovolně křičet...). To vše ve prospěch „nových“ mladých 21. století, v povolání v radikálně proměněné době žít a konfrontovat se s nesmírně pestrou a dříve neslýchanou paletou situací, které jsou předmětem kritické reflexe i ze strany společenských věd.

Chci nabídnout tři perspektivy, přičemž tu první rozeberu podrobněji.

1. Znovu o „poctivém občanu“ a „dobrém křesťanovi“

Ve světě, který se vzhledem k 19. století hluboce proměnil, by bylo vážným nedostatkem sociologické i teologické povahy uskutečňovat charitu podle úzkých, místních a pragmatických kritérií (a zde musíme uznat, že Don Bosco jistě nemohl učinit více, než učinil) a zapomínat přitom na širší rozměry společného dobra v národním i světovém měřítku. Etická zralost současného uvědomování si věcí totiž vnímá, že asistencialismus (tj. různé formy pomoci), který zapomíná na politický rozměr nedostatečného rozvoje, již není schopen pozitivně ovlivňovat příčiny chudoby a struktury hříchu, ze kterých se tato všemi neustále odsuzovaná sociální situace rodí. Chápat charitu

¹ Identita Salesiánské rodiny Dona Boska, čl. 21.

pouze jako milodar, naléhavou pomoc, znamená vystavit se riziku, že se budeme pohybovat pouze v mezích „falešného samaritánství“, které se – bez ohledu na dobré úmysly – nakonec stane výrazem špatné solidarity, podřízené způsobům rozvoje, které jedny posunují k blahobytu a druhé nechávají spolknout pozlacenou hořkou pilulku.

Vzpomeňme, že v pokoncilním období pojmy jako „chudoba církve“ a „církve chudých“ měly více podob, které si někdy protiřečily, ale připomeňme i to, že jsme to nebyli my, kdo vymyslel evangelium, ani jeho osudný dopad na politiku a ekonomiku. Víra se dotýká dějin, ale neomezuje se na ně. I když celé křesťanské poselství nespočívá jen v lásce k bližnímu, lze snad popřít, že láska v něm má ústřední a podstatné postavení?

Bylo řečeno a napsáno, že v moderním státě, který převzal sociální ochranu občanů, již církve nemá takový prostor pro charitu a asistenci jako v minulosti. Avšak skutečnost, ve které dnes žijeme, tuto hypotézu, jež živila laicistické a státotvorné ideologie, vyvrací. Církve se velmi často znovu stávají opěrným bodem i v rámci *Welfare state*. Dlouhá léta jsme slyšeli, že charita a asistence jsou starými a překonanými prostředky, které se v moderní společnosti a v demokratickém státě staly nepotřebnými. Dnes se však i v laických prostředích uznává sociální funkce křesťanského voluntariátu, tzv. třetího, neziskového sektoru iniciativ, které vycházejí z farností, sdružení a institucí místních církví.

Posloužíme-li si formulí Dona Boska „poctivý občan a dobrý křesťan“, může v nás skutečnost, že miliardy lidí dnes žijí v podmínkách značně vzdálených „civilizaci lásky“, jak si to přál papež Pavel VI. a jak to opakovali jeho nástupci, najít „specifickou odpověď“?

Chceme-li hovořit o „poctivém občanu“, je třeba provést hlubokou reflexi. Ta musí především na badatelské rovině do svého zorného pole zahrnout všechno, co se týká tématu lidského růstu mládeže a lidových vrstev, a zároveň musí mít na zřeteli různé kompetentní poznatky filosofie, antropologie, teologie, historie a metodologie. Tato reflexe pak musí být konkretizována *na rovině*

zkušenosti a operativní reflexe jednotlivců i komunit. Chtěl bych zde připomenout, že 23. generální kapitula, pro salesiány Dona Boska velmi významná, za důležitá místa a cíle výchovy označila „sociální rozměr lásky“ a „výchovu mladých k angažovanosti a účasti v politice“, což je námi „poněkud zanedbávaná a nepoznaná oblast“ (srov. 23. GK, čísla 203-210-212-214).

I když chápeme volbu Dona Boska nedělat nic než „politiku Otčenáše“, musíme se zároveň ptát, zda jeho původní volba výchovy chápané v užším slova smyslu a následná praxe jeho vychovatelů, kteří vyloučili „politiku“ ze svého života, neovlivnila a neomezila důležitý společensko-politický rozměr formace vychovávaných. Nepřispěli k tomu náhodou, kromě objektivních obtíží, vyvolávaných různými politickými režimy, s nimiž Don Bosco musel žít, také vychovatelé se sklonem ke konformismu a izolaci, s nedostatečným vzděláním a slabou znalostí historicko-sociálního prostředí?

Musíme tedy pokračovat ve směru „společensko-politicko-výchovné volby“ Dona Boska, aktualizovaným způsobem potvrzené. Nechceme tím razit ideologický aktivismus, spojený s určitými politickými postoji, nýbrž formovat společenskou a politickou citlivost, vedoucí k investování vlastního života jako poslání pro dobro společnosti, se stálým východiskem v nezczitelných lidských a křesťanských hodnotách. Jedná se tedy o činnost ve znamení důslednějšího praktického provádění v konkrétním sektoru. Jinak řečeno, nové promyšlení společenské kvality výchovy (to, byť ještě ne plně uskutečňováno, je již vlastně přítomné v základním rozhodnutí pro mladé, a to i v jejích vyjádřeních a formulacích) by mělo podněcovat vytváření explicitních zkušeností v sociální angažovanosti v nejširším slova smyslu. To však předpokládá i specifické teoretické a praktické úsilí, inspirované rozšířenou vizí výchovy samotné a zároveň realismem a konkrétností. Nestačí prohlášení a manifesty. Je zapotřebí rovněž teoretických pojmů a konkrétních operativních projektů a je třeba převést je do dobře definovaných a formulovaných programů.

Ten, komu skutečně záleží na výchovném rozměru, se snaží uplatňovat vliv prostřednictvím politických nástrojů, aby byl tento

rozměr brán v potaz ve všech oblastech: od urbanizace a turismu po sport a radiotelekomunikační systém, tedy tam, kde jsou často upřednostňována kritéria trhu.

Ptejme se: Činí v tomto směru Salesiánská kongregace, Salesiánská rodina, naše provincie, skupiny a domy vše, co je v jejich silách? Má jejich solidarita s mladými pouze podobu láskyplného gesta, peněžního daru, anebo je také kompetentním příspěvkem, racionální, přiměřenou a relevantní odpovědí na potřeby mládeže a nejslabších sociálních vrstev?

Stejně tak by se mělo znovu hovořit o pojmu „dobrý křesťan“. Don Bosco, „spalován“ horlivostí pro duše, pochopil nejednoznačnost a nebezpečnost situace, postavil se proti jejím předpokladům a i přes nedostatečné kulturní, ekonomické a jiné zdroje, jež měl k dispozici, našel nové formy boje proti zlu.

Jde o to objevit a pomoci vědomě prožívat povolání člověka a pravdu o jeho osobě. A právě zde mohou věřící lidé přispět tím nejcenějším způsobem.

Vědí totiž, že bytí a lidské vztahy jsou definovány stvořeností člověka. Tento stav neznamená podřízenost nebo závislost, nýbrž nezištnou a tvořivou lásku ze strany Boha. Člověk za svou existenci vděčí daru. Je postaven do vztahu k Bohu, který má opětovat. Mimo tento vztah jeho život nenachází smysl. Ono „za“ a „nad“, které vnímá a po kterém nejasně touží, je Absolutno, a to nikoli absolutno cizí a abstraktní, nýbrž pramen jeho života, který jej k sobě volá.

Pravda o člověku, kterou rozum počátečním způsobem vnímá, nachází v Kristu své plné osvícení. Ježíš Kristus svými slovy a především silou své božsko-lidské existence, ve které se ukazuje jeho vědomí, že je Božím Synem, člověka otevírá plnému pochopení sebe sama a svého osudu.

V něm jsme ustanoveni za syny a dcery, a jako takoví povoláni žít v dějinách. Jde o skutečnost i dar, jehož smysl člověk musí postupně

proniknout. Povolání Božích dětí není luxusním přídatkem, vnějším doplňkem pro realizaci člověka. Naopak, je jeho naprostým dokonáním, nezbytnou podmínkou autenticity a plnosti, naplněním jeho nejradikálnějších potřeb, těch, jež tvoří podstatu jeho struktury jakožto stvořené bytosti.

Jak ale Don Boskova „dobrého křesťana“ uskutečnit? Jak dnes ve formálně či převážně náboženských a pastoračních iniciativách lidsko-křesťanskou celistvost projektu uchránit před nebezpečími starých i nových omezení a vylučování? Jak tradiční výchovu, jejímž prostředím byla „společnost jednoho náboženství“, v podmínkách současného pluralismu transformovat ve výchovu otevřenou a zároveň kritickou? Jak vychovávat k samostatnému životu a zároveň k účasti na životě v multináboženském, multikulturním a multietnickém světě? Je-li překonána tradiční pedagogika poslušnosti, jež odpovídala určitému modelu eklesiologie, jak se dnes snažit o šíření pedagogiky svobody a odpovědnosti, s cílem budovat osobnosti zodpovědné, schopné zralých a svobodných rozhodnutí, otevřené ke vzájemné komunikaci, s nekonformním, ale konstruktivně-kritickým postojem, aktivně zapojené do společenských struktur?

2. Vrátit se k mladým s větší odborností

Bylo to mezi mládeží, kde Don Bosco vypracoval svůj životní styl, své pastorační a pedagogické dědictví, svůj systém a spiritualitu. Jedinečnost poslání k mládeži byla u Dona Boska vždy a v každém případě skutečná; i tehdy, když ze zvláštních důvodů nemohl být s mladými v kontaktu; i tehdy, když jeho činnost nespočívala přímo ve službě mladým; i tehdy, když proti ne vždy osvíceným církevním autoritám houževnatě chránil své charisma zakladatele pro mladé z celého světa. Salesiánské poslání je zasvěcením, je „přednostní láskou“ k mládeži a víme, že tato přednostní láska je ve svém počátečním stádiu darem Božím a že je úkolem naší inteligence a našeho srdce ji rozvíjet a zdokonalovat.

Skutečný salesián pole mladých neopouští. Salesián je ten, kdo zná mladé do hloubky; jeho srdce bije tam, kde bije jejich srdce.

Salesián pro ně žije a pracuje, snaží se odpovídat na jejich potřeby a problémy; jsou smyslem jeho života: práce, škola, citový život, volný čas. Salesián je tím, kdo mladé zná i z teoretického a existenciálního hlediska, které mu umožňuje odkrývat jejich skutečné potřeby a realizovat pastorační mládeže odpovídající požadavkům doby.

Má-li mít věrnost našemu poslání silný vliv, musí být v kontaktu se „sít'ovými uzly“ dnešní kultury, se současnými základními schémata myšlení a jednání. Stojíme před opravdu velkými výzvami, které vyžadují seriózní analýzu, kritickou odbornost, prohloubené kulturní srovnávání, schopnost psychologické účasti na dané situaci. Proto si položíme několik otázek:

- a) *Kdo přesně jsou mladí, kterým osobně i jako komunita „zasvěcujeme“ svůj život? Co chtějí, po čem touží, a co pro ně chceme my (a Bůh)? Známe dnešní mládež? Jsme přesvědčeni, že nejruznější problémy současné mládeže se liší od těch, kterým před sto padesáti lety čelil Don Bosco?*
- b) *Jaká je naše pastorační profesionalita na rovině teoretické reflexe výchovných itinerářů a na rovině pastorační praxe? Zkušebnou, kde ji lze posoudit, je tvořivost, pružnost, flexibilita, odmítání se vzdát. Je jisté, že chceme-li se „inkulturovat“, nemůžeme zůstat pouze u dokumentů generálních kapitul našich kongregací, u důležitých rozhodnutí různých skupin nebo u listů hlavního představeného.*
- c) *Odpovědnost za výchovu dnes může být jediné kolektivní, společná, vzájemně sdílená. Co je tedy naším „záchytným bodem“ v „síti vztahů“ na území, ve kterém žijí naši mladí, i mimo ně? Co je naším konkrétním příspěvkem k účasti a spolupráci v takto globální výchovné síti? Vzali jsme v potaz možná řešení tak, že jsme se konfrontovali i s jinými?*
- d) *Jestli se vůči mladým církev někdy cítí bezbranná, není to i proto, že se tak cítí i dnešní salesiáni a Salesiánská rodina?*

3. Výchova srdcem

V posledních desíletích prožívají nové salesiánské generace tváří v tvář starým formulacím preventivního systému snad určitý pocit dezorientace: buď si neví rady s tím, jak jej dnes aplikovat, nebo si jej nevědomky představují jako „paternalistický vztah“ k mladým. Naopak, hledíme-li na Dona Boska v jeho konkrétně prožívané realitě, objevujeme v něm instinktivní a geniální překonání výchovného paternalismu, vštěpovaného velkou částí pedagogiky předešlých staletí (16. - 18. století). Pedagogický diskurz té doby totiž odrážel evropskou společnost, která byla i na politické rovině strukturována paternalisticky. Život Dona Boska je naopak celý utkáán z osobních vztahů s mladými i dospělými, ze kterých se rodí i jeho osobní obohacení. Tisíce epizod a výroků, jako „Dovolte mi, ať vám to řeknu, a nikdo ať se neurazí: všichni jste zloději; říkám a znovu opakuji: vzali jste mi všechno [...] zbylo mi jen to ubohé srdce, ze kterého jste již vykradli všechny city [...] vzali jste si celé toto srdce, kterému již nezůstalo nic než živá touha vás milovat v Pánu“², ukazují na symbiózu, modernost a aktuálnost, daleko přesahující obvyklá hesla jako prevence, laskavost nebo láska. „Zmocnit se srdce“ je u Dona Boska analogickým a symbolickým výrazem. Chlapci do srdce Dona Boska pronikali, obohacovali se v něm a těšili se jím. Dnes jsou formy vztahů mezi osobami samozřejmě různé: pluralitní společnost, globálnost způsobů poznávání, internet, cestování atd.

Můžeme se ptát: Vstupují nebo mohou dnes mladí i dospělí vstoupit do srdce salesiánského vychovatele? Co přitom objevují? Technokrata? Schopného, ale prázdného řečníka? Nebo spíše bohatou lidskost, která je utvářena a animována milostí Ježíše Krista v Mystickém těle, atd.? Pokud zde neobjeví toto, nemohl by Don Bosco více méně opakovat slova jako „Jestliže se v srdci salesiána nenachází bohatství a hloubka Kristovy milosti, Kongregace a Salesiánská rodina skončily svoji úlohu“?

² Lettera ai ragazzi di Lanzo, 3 gennaio 1876, in *Epistolario*, ed. CERIA, vol. III, str. 5.

KONKRÉTNÍ ZÁVAZKY PRO SALESIÁNSKOU RODINU

Na základě poznání pedagogiky Dona Boska a ve světle shora uvedených úvah jsou hlavní výchozím body a závazky Hesla 2013 pro Salesiánskou rodinu tyto:

1. „*Evangelium radosti*“, jež charakterizuje celý příběh Dona Boska a je duší jeho rozmanitých děl. „V Ježíši Nazaretském se Bůh zjevil jako ‘Bůh radosti’³ a evangelium je ‘radostná zvěst’, která hlásá ‘blahoslavenství’, účast lidí na samotné blaženosti Boha. Není to povrchní, ale hluboký dar, protože radost není jen nějakým pomíjivým pocitem, ale vnitřní energií, která odolá i nesnázím života. Svätý Pavel říká: ‘Potěšili jste mě a naplnili nesmírnou radostí uprostřed našeho soužení’ (2 Kor 7,4). V tomto smyslu je radost, kterou zde na zemi prožíváme, velikonočním darem, předzvěstí plné radosti, kterou zakusíme na věčnosti.

Don Bosco dokázal zachytit touhu mladých po štěstí a jejich radost ze života přeložil do jazyka veselosti, hřiště a slavení; nikdy ale nepřestal připomínat Boha jako zdroj pravé radosti. Některé jeho spisy jako Průvodce mladého člověka (*Giovane Provveduto*), životopis Dominika Savia nebo obrana obsažená v příběhu Valentýna jsou důkazem toho, že Don Bosco spojoval milost se štěstím. Stále připomínal ‘odměnu v nebi’, která promítala radosti pozemského života do perspektivy dosažení plnosti.

Ve škole Dona Boska každý příslušník Salesiánské rodiny pěstuje sám v sobě postoje, které přispívají k radosti a k jejímu sdílení s ostatními.

- a) *Důvěra ve vítězství dobra*: ‘V každém mladém člověku, i v tom nejubožejším, píše Don Bosco, je kousek dobra;

³ SAN FRANCESCO DI SALES, *Lettre à la Présidente Brulart*, Annecy, 18 febbraio 1605, in *Oeuvres*, vol. XIII, str. 16.

hlavním úkolem vychovatele je hledat tento kousek dobra, tuto citlivou strunu srdce, a rozeznít ji.⁴

- b) *Úcta k lidským hodnotám*: Následovník/ce Dona Boska přijímá hodnoty tohoto světa a brání se naříkání nad dnešní dobou: přijímá všechno dobré, zvláště pokud to mají rádi mladí a obyčejní lidé (srov. S 17).
- c) *Výchova ke každodenní radosti*: je třeba trpělivě vychovávat a znovu a znovu učit mladé, aby dokázali v jednoduchosti ocenit mnohé lidské radosti, které nám Stvořitel každý den připravuje.

Jelikož se následovníci Dona Boska úplně svěřují do rukou 'Boha radosti' a svými činy i slovy svědčí o 'evangeliu radosti', musí být stále veselí. Šíří tuto radost a umí vychovávat k nadšenému křesťanskému životu a ke smyslu pro slavení, pamětliví výzvy svatého Pavla: 'Radujte se v Pánu vždycky, znovu říkám, radujte se!' (Fp 4,4).⁵

- 2. ***Pedagogika dobroty***. „Laskavost Dona Boska je bezpochyby charakteristickým rysem jeho pedagogické metodologie, který je platný i dnes, ať už v křesťanském prostředí nebo v oblastech, kde žijí příslušníci jiných náboženství.

Nelze ji ovšem zredukovat na pouhý pedagogický princip, je třeba ji považovat za základní prvek naší spirituality. Ona je totiž pravou láskou, protože čerpá z Boha; je láskou, ze které se rodí touha po opětování; je láskou, která vzbuzuje důvěru a otevírá cestu ke sdílení a hlubokým rozhovorům ('výchova je záležitostí srdce'); je láskou, která se šíří budováním atmosféry rodiny, kde je krásné a obohacující být spolu.

Pro vychovatele je to láska, která vyžaduje pevné duchovní síly: vůli být a být ve společenství, odříkání a oběť, čistotu vztahů a sebeovládání v postojích, účastné naslouchání a trpělivé čekání na vhodnou chvíli a vhodné způsoby

⁴ MB V, str. 367.

⁵ Identita Salesiánské rodiny Dona Boska, čl. 33.

intervence, schopnost odpustit a navázat znovu kontakt, mírnost člověka, který dokáže občas prohrát, ale neustále věří s bezmeznou nadějí. Není pravé lásky bez askeze a není askeze bez setkání s Bohem v modlitbě.

Laskavost je plodem pastorační lásky. Don Bosco říkával: ‘Na čem stojí naše vzájemná láska? [...] Na mojí touze spasit vaše duše, které byly vykoupeny drahou krví Ježíše Krista. A vy mě milujete, protože se vás snažím dovést na cestu věčného spasení. Takže dobro našich duší je základem naší lásky.’⁶

Laskavost se tak stává *znamením* Boží lásky a nástrojem k probuzení Jeho přítomnosti v srdcích těch, kdo se setkali s dobrotou Dona Boska; je to cesta evangelizace.

Proto jsme přesvědčeni, že apoštolská spiritualita Salesiánské rodiny je charakteristická ne nějakou všeobjímající láskou, ale schopností *milovat a nechat se milovat*.⁷

- 3. *Výchova je záležitostí srdce.*** Abychom mohli pochopit slavná slova „Výchova je záležitostí srdce a jen Bůh je jeho pánem“ (MB SVI, 447)⁸, a tedy pochopit pedagogiku dobroty v preventivním systému, považuji za důležité si poslechnout jednoho z nejuznávanějších odborníků na svatého vychovatele: „Pedagogika Dona Boska se ztotožňuje s veškerou jeho činností; a veškerá jeho činnost s jeho osobností; celý Don Bosco je pak v podstatě shrnut v jeho srdci.“⁹ V tom spočívá jeho velikost i tajemství jeho úspěchu

⁶ GIOVANNI BOSCO, Lettera a don Giuseppe Lazzero e alla comunità degli artigiani di Valdocco, Roma 20 gennaio 1874, in *Epistolario*, a cura di Francesco MOTTO, LAS Roma 2003, vol. IV str. 208.

⁷ Identita Salesiánské rodiny Dona Boska, čl. 32.

⁸ Srov. G. BOSCO, *Dei castighi da infliggersi nelle case salesiane*, in P. BRAIDO, *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*, LAS, Roma 1992, str. 340.

⁹ Srov. P. BRAIDO, *Prevenire non reprimere. Il sistema educativo di Don Bosco*, LAS, Roma 1999, str. 181.

jako vychovatele: Don Bosco dokázal sladit autoritu s jemností, lásku k Bohu s láskou k mládeži.

„Láska Dona Boska k těmto mladým sestávala z konkrétních a vhodných gest. Zajímal se o celý jejich život, přičemž vnímal jejich nejnaléhavější potřeby a vytušil i ty nejskrytější. Tvrdit, že celé jeho srdce patřilo mladým, znamená říci, že celá jeho osoba, inteligence, srdce, vůle, fyzická síla a vůbec celé jeho bytí bylo zaměřeno k jejich dobru, k podpoře integrálního růstu a k touze po jejich věčné spáse. Být člověkem srdce tedy pro Dona Boska znamenalo být zcela zasvěceným dobru jeho mladých a až do posledního dechu jim darovat všechny své síly!“¹⁰

4. **Formace poctivého občana a dobrého křesťana.** „Formovat ‘dobré křesťany a poctivé občany’ je cíl, který Don Bosco opakovaně vyjadřoval, aby poukázal na *všechno to, co mladí potřebují*, aby žili v plnosti svého lidského i křesťanského bytí: oblečení, jídlo, bydlení, práci, studium a volný čas, radost, přátelství, činnou víru, Boží milost, cestu ke svatosti, angažovanost, dynamiku, začlenění do společnosti a do církve. Jeho zkušenost s výchovou mu pomohla najít zvláštní plán a *styl práce*, který sám vypracoval do *preventivního systému*, který ‘je založen na laskavosti, rozumu a náboženství’.“¹¹

Výchovná přítomnost v sociální oblasti zahrnuje tyto skutečnosti: výchovnou citlivost, výchovnou politiku, výchovnou kvalitu společenského života, kulturu.

5. **Salesiánský humanismus.** „Spočíval u Dona Boska v ocenění všeho pozitivního, co je zakořeněné v životě lidí,

¹⁰ P. RUFFINATO, *Educhiamo con il cuore di Don Bosco*, in “Note di Pastorale Giovanile”, n. 6/2007, str. 9.

¹¹ G. BOSCO, *Il sistema preventivo nella educazione della gioventù*, in PIETRO BRAIDO (ed.), *Don Bosco Educatore, scritti e testimonianze*, LAS, Roma³ 1997, str. 248nn. (Citováno z Identita Salesiánské rodiny Dona Boska, čl. 17).

v celém stvoření, v událostech dějin. To ho přimělo hledat autentické hodnoty ve světě, zvláště když tyto hodnoty byly pozitivně vnímány mladými lidmi; zapojit se do současné kultury a rozvoje společnosti a v ní podporovat dobro a nestěžovat si na zlo; moudře usilovat o spolupráci mnohých s přesvědčením, že v každém je třeba objevit, rozpoznat a docenit jeho dary; věřit v sílu výchovy, která podporuje růst mladého člověka a povzbuzuje ho k tomu, aby se stal čestným občanem a dobrým křesťanem; svěřovat se vždy a za všech okolností do rukou Boha, kterého vnímal a miloval jako Otce.¹²

- 6. *Preventivní systém a lidská práva.*** Kongregace nemá jiný důvod existence než integrální spásu mládeže. Jako Don Bosco ve své době, ani my nemůžeme být pouhými diváky; musíme být protagonisty jejich spásy. Dopis z Říma z roku 1884 po nás i dnes vyžaduje, abychom jako každodenní závazek i jako trvalé životní rozhodnutí každé naší komunity postavili „chlapce do středu naší pozornosti“. Integrální spása mládeže, evangelium a naše charisma nás proto žádají, abychom se vydali i na cestu lidských práv; jde o novou cestu i jazyk, které nesmíme zanedbávat. Jde-li o spásu mladých, musíme se pokusit o všechno; nemohli bychom se dnes podívat do očí dítěti, pokud bychom se nestali zastánci i jeho práv.

Preventivní systém a lidská práva se vzájemně ovlivňují a obohacují. Vzhledem ke skutečnosti, že podpora a ochrana lidských práv byla doposud chápána z perspektivy odsuzování „ex post“, tedy odsuzování jejich porušování, preventivní systém lidským právům nabízí jedinečný a inovační výchovný přístup. Jde o výchovu preventivní, tedy činnost a nabídku „ex ante“.

Jako věřící lidé můžeme říci, že preventivní systém nabízí lidským právům antropologii, která je inspirována evangelií

¹² Identita Salesiánské rodiny Dona Boska, čl. 7.

spiritualitou a základ lidských práv spatřuje v bytostné skutečnosti důstojnosti každé osoby „bez jakéhokoli rozlišování, zejména na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení“¹³.

Stejně tak lidská práva preventivnímu systému nabízejí nové výhledy a možnosti dialogu a spolupráce v síti jiných subjektů s cílem vyhledávat a odstraňovat příčiny nespravedlnosti, bezpráví a násilí. Dále lidská práva preventivnímu systému nabízejí nové výhledy a možnosti společenského a kulturního dosahu jako účinnou odpověď na „drama moderního lidstva v rozkolu výchovy a společnosti, školy a občanského života“¹⁴.

V novém globálním kontextu se lidská práva stávají nástrojem schopným překračovat úzké národní hranice, klást společné limity a cíle, vytvářet aliance a strategie a mobilizovat lidské a ekonomické zdroje.

7. ***Co je třeba si přečíst.*** *Preventivní systém ve výchově mládeže, List z Říma, Životopisy* Dominika Savia, Michala Magoneho, Františka Besucca, to vše jsou spisy Dona Boska, které dobře ilustrují jak jeho výchovnou zkušenost, tak jeho pedagogické volby. Tato díla byla totiž napsána proto, abychom mohli poznat pedagogickou a výchovnou citlivost našeho drahého zakladatele a otce, to, co mu vzhledem k ústřednímu postavení mladých, jejich účinkování ve vlastní formaci a vzhledem k atmosféře, kterou je třeba pro úspěch ve výchově vytvořit, leželo na srdci. Z tohoto pohledu se životopisy stávají třemi různými itineráři podle toho, odkud každý z těchto chlapců valdocké oratoře vyšel a co bylo přiměřené jim nabídnout. Podle Dona

¹³ Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 2.

¹⁴ Viz P. Pascual CHÁVEZ VILLANUEVA, *Educazione e cittadinanza. Lectio Magistralis* per la Laurea Honoris Causa, Genova, 23 aprile.

Boska bylo třeba vyjít z aktuálních podmínek každého z nich a nečekat na ideální situace, klást důraz na hodnoty a postoje, které každý z nich v sobě nesl, a předložit jim cíle, kterých mohli dosáhnout.

ZÁVĚR

Uzavírám tento komentář k Heslu 2013 básní, kterou mi poslal jeden indický spolubratr. Její text velmi dobře shrnuje to, co je opravdová výchova, především proto, že je viděna a vyjádřena slovy dítěte, které pozoruje jednání své matky a přitom říká, co se mu honí hlavou a co mu zůstává v srdci. Četba básně mi připomněla svědectví Dona Boska o matce Markétě.

Výchovný styl, uskutečňovaný na Valdoccu a dnes rozšířený ve světě, má ve skutečnosti své kořeny v dětství Dona Boska, jež bylo určeno prostým a tvrdým zemědělským prostředím Becchi a především osobami, které byly kolem něj. Don Bosco řekl: *„Ptají se mne, jak chlapce vychovávám. Vychovávám je tak, jako má matka vychovávala v rodině nás. Víc nevím.“*

První a velkou vychovatelkou Dona Boska byla matka Markéta. Když ovdověla, dokázala svým synům dát náročnou lásku otce i jemnou a nezištnou lásku matky. Od ní se Don Bosco naučil oněm hodnotám a postojům, které praktikoval vůči svým chlapcům a postupně zanechal salesiánům, aby se nakonec staly základem jeho pedagogiky:

- Aktivní přítomnost. Salesiánská asistence není jen pouhým dozorem; je přítomností, která chlapci umožňuje zažít, že je milován; která s ním sdílí chuť pracovat a společně růst, aby se stal protagonistou vlastního života.
- Každodenní práce. Vychován zkušeností práce na poli v Becchi a u Mogliů, Don Bosco rád svým chlapcům říkal: *„Lenivý chlapec navždy zůstane oslem.“* „*Kdo si nenavykne pracovat zamlada,*

zůstane lenochem až do stáří.“ Lenost na Valdoccu neměla místo a práce se střídala s modlitbou, hrou a učením.

- Smysl pro Boha. Matka Markéta byla Jeníkovi i katechetkou. Připravila jej ke svátosti smíření a k prvnímu svatému přijímání a především jej učila vnímat Boží přítomnost v každodennosti, ve stvoření, ve smutných i radostných událostech života. Když pozoroval její velkorysost vůči chudým a potřebným, v budoucím knězi zrála zbožnost, která se ve vhodné chvíli proměnila v konkrétní, prostou a jedinečnou lásku.

- Rozum jako synonymum dialogu. Rolnická moudrost dávala slovu „přemýšlet“ (italsky „ragionare“, od „ragione“, česky „rozum“, ale také „pravda“, „důvod“, „příčina“ atd. – pozn. překl.) různé významy; používalo se pro rozhovor, vysvětlování, hledání společného řešení bez toho, že by někdo prosazoval svůj pohled na věc. Don Bosco pak ze slova „rozum“ učinil jeden z nosných sloupů své výchovné metody. Dialog Dominika Savia s Donem Boskem je z tohoto hlediska skutečnou výchovnou smlouvou, která mladého světce vedla k závazku: *„Tedy já jsem látkou a vy buďte krejčím. Vezměte mne k sobě a ušijte krásný oblek pro Pána.“*

Ve světle této vzpomínky se předkládaná báseň stává poselstvím každému dospělému odpovědnému vychovateli, protože děti, chlapci i děvčata, pozorují to, co děláš, a ne to, co říkáš.

KDYŽ SIS MYSLELA, ŽE SE NEDÍVÁM

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak přilepuješ můj první obrázek na ledničku,
a hned jsem chtěl nakreslit další.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak dáváš najíst toulavé kočce,
a naučil jsem se, že je dobré chovat se hezky ke zvířatům.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak mi pečeš mé oblíbené cukroví,
a naučil jsem se, že malé věci v životě mohou být velikými.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem tě, jak vaříš oběd a neseš ho nemocnému kamarádovi,
a naučil jsem se, že se máme starat jedni o druhé.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak pečuješ o náš dům a ty, kteří v něm bydlí,
a naučil jsem se, že je třeba pečovat o to, co jsme dostali.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak konáš své povinnosti, i když ti není dobře,
a naučil jsem se, že až budu velký, musím být zodpovědný.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak ti z očí tečou slzy,
a naučil jsem se, že některé věci někdy bolí a pláč je namístě.

Když sis myslela, že se nedívám,
viděl jsem, jak jsi ustaraná,
a chtěl jsem být vším, čím jsem být mohl.

Když sis myslela, že se nedívám,
naučil jsem se většinu toho, co musím pro život vědět,
abych, až budu velký, byl dobrým a užitečným člověkem.

Když sis myslela, že se nedívám,
díval jsem se na tebe a chtěl říct: „Děkuji za vše, co jsem viděl,
když sis myslela, že se nedívám.“

Každý z nás (rodiče, prarodiče, strýcové, tety, učitelé, přátelé) ovlivňuje život nějakého dítěte.

A je důležité vědět, jak se dnes dotkneme života nějakého člověka.

Žijme prostě. Milujme velkoryse. Starejme se vážně. Hovořme vlídně.

Řím, 31. prosince 2012 – 1. ledna 2013

Don Pascual Chávez Villanueva, SDB
hlavní představený

1815

2015

DIREZIONE GENERALE OPERE DON BOSCO
Via della Pisana 1111 - 00163 Roma
te. 06.656121 - www.sdb.org

